

Ірина Прайман,
аспірантка НБУВ

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX СТОЛІТТЯ (На прикладі Житомирської російської публічної бібліотеки)

У статті розглянуто процес становлення публічних бібліотек на прикладі Житомирської російської публічної бібліотеки. Зроблено спробу визначити основні аспекти діяльності бібліотеки, визначити склад фондів та його подальшу долю, дослідити нові відкриття та улюблені читачами, а також з'ясувати роль публічних бібліотек у культурному відродженні Подолля другої половини XIX століття.

Ключові слова: Житомирська російська публічна бібліотека, культурне відродження, книжковий фонд, читачі.

Друга половина XIX ст. відрізнялась низькою освітністю, дружелюб'ю у соціально-економічному, політичному та культурному житті Російської імперії. Одним із факторів культурного розвитку Подільно-Київського краю було створення мережі публічних й громадських бібліотек, які в той час активно засновували представники влади та дієві культури. Цей процес пройшов у такому розвитку на хронологічні етапи: 1) до 60-х років XIX ст. (а саме 30-ті роки XIX ст.), коли бібліотеки з'являлись з ініціативи приватних осіб; 2) після 60-х років – адміністративний період, у який було засновано більшість таких бібліотек [1, с. 239]. Саме в другий період були відкриті найбільші публічні бібліотеки України: в 1865 р. – у Кам'янському, 1866 р. – у Києві, Харкові, Житомері, 1872 р. – у Херсоні, 1877 р. – у Чернівцях [2, с. 18].

Метою даного розуму є наміри реконструкція історії Житомирської російської публічної бібліотеки в контексті створення мережі бібліотек на теренах Російської імперії, будь-яких законів та місцевих, а також діяльності бібліотек, встановлення складу фондів, тобто, в основі чергу, є підтримкою для визначення регіональної історії, культури та бібліотечної справи України XIX–XX ст.

Для створення губернських публічних бібліотек у Російській імперії

виникла ще у далекому 1830 р., а капітали її у життя вдалося лише 13 січня 1833 р., коли в Житомері підкупувальним комітетом під керівництвом Волинського губернатора А. П. Ринського-Корсакова було відкрито публічну бібліотеку. У день відкриття її фонд складався лише декілька десятків книг. Завідувачем бібліотеки став учитель житомирської гімназії Домінік Бартошевич [8, с. 68]. Проте фонд бібліотеки швидко поповнювався: у травні 1833 р. в ній налічувалося уже 108 творів у 290 томах. Це були переважно історичні та наукові твори, що написувались за кошти бібліотеки. У травні 1833 р. на користь бібліотеки було пожертвовано ще 609 томів. Із них до 10 томів на французькій та німецькій мовах, а решта – на російській. До 1840 року фонд бібліотеки нараховував 208 творів на польській мові; 86 – на французькій; 33 – на німецькій; 196 – оригінальних латинських, перекладених з російської мови на латинську, латинських лексиконів і граматик латинської мови; 34 – оригінальних грецьких, перекладених з грецької мови на російську, хрестоматій та граматик грецької мови. Багато творів складалися з декількох томів. Невідомо залишилося лише кількість російськомовних книг у 1840 р. [8, с. 77–78].

Після 1840 р. звіти про діяльність публічної бібліотеки в Житомері відсутні в офіційній відомості про її життя досі не віднайдені. Ми лише можемо, опираючись на кількість читачів, сказати те, що щорічна кількість відвідувачів було такою: у 1836 р. – 618, у 1837, 1838, 1839 рр. – 1032, а у 1840 р. – 239 [8, с. 4].

Новим поштовхом до відкриття (відновлення) публічної бібліотеки у Житомері послужило друге польське повстання 1863–1864 рр., після якого державний апарат Російської імперії підтримував ідею створення мережі публічних бібліотек на всіх землях імперської держави. У своєму листі до волинського губернатора М. І. Чернова від 11 липня 1864 р. генерал-губернатор М. М. Алексєєв висловив думку про необхідність створення на Волині публічної бібліотеки. Він усвідомлював, що в класичній особливості в Житомері, мало значний вплив на підтримку та поширення серед населення освіти на землях російської державності та частково забезпечило можливість оволодіння читачів регіону, що відбувалося завдяки читанню польських книг як через браку російських [24, с. 5].

Результатом перемовин на найвищому державному рівні стало відкриття трьох бібліотек у Подільно-Західному краї (в Києві, Житомері та Кам'янці-Подільському). На їхнє утримання виділили 9 тисяч рублів, а також, протягом трьох років, щорічно виділяли ще від однієї до двох тисяч

рублів. Крім того, М. І. Черхов звернувся до житомирської громади з проханням сараяти відкриття бібліотеки та, по можливості, жертвувати кошти на її заснування. Суспільство активно відгукувалося на заклики губернатора: кохортин надіслав як від житомирців, так і від жителя сусідніх повітів. Разом з тим, М. І. Черхов активно працював у цьому напрямі: йому вдалося віднайти приміщення для бібліотеки (він дозволив використувати фойєр власного будинку), а також власну зацілітку 500 рублів на її початковий облаштування.

Одночасно зі збором коштів на створення в Житомері російської публічної бібліотеки, що тривав до літа 1865 р., розроблявся її статут. Наказом, 3 липня того ж року, міністром внутрішніх справ, статс-секретарем П. О. Палутиним було офіційно затверджено «Статут Російських Публічних Бібліотек в м. Києві, Житомері та Кам'янець-Подільському» [4, арк. 16а-16а]. У доповнення до Статуту, 3 лютого 1866 р. житомирський губернатор М. І. Черхов затвердив Додаткові правила та умови для читачів книг у Житомирській російській публічній бібліотеці, які регламентували керівництво бібліотекою, умови та порядок читання книг, внутрішній регламент її роботи [4, арк. 16-16а]. Варто зазначити, що до 1867 р. бібліотека в Житомері перебувала в підпорядкуванні Міністерства народної освіти, а з 1867 р. – Міністерства внутрішніх справ. У 1871 р. до адміністративного наряду довівся ще й наказ з боку державства [6, с. 30].

Велика кошти втрубували в постійне поповнення бібліотеки: фондів новою літературою та періодикою, виплата заробітної платні працівникам бібліотеки, оплата комунальних послуг, оплата праці майстрів, ремонт приміщення, меблів тощо, тому багатість публічних бібліотек була плінна. Наприклад, читачі Житомирської російської публічної бібліотеки, за даними звітів, що публікувалися в окремій «Валмиське губернське ведомості», поділялися на дві категорії. Перша категорія складалася з двох підкатегорій: 1-ї категорії становили за рік 10 р., за півроку – 5 р. 50 коп., за місяць – 1 р. Друга категорія становила за рік – 6 р., за півроку – 3 р. 50 коп., за місяць – 60 коп. Річні порозумовки користувалися заміном ділових членів бібліотеки та брали участь у загальному річному зборі [9, с. 133].

Отже, історія Житомирської російської публічної бібліотеки сягає далекого 1866 р., коли 10 (23) квітня на присутності багатовисловної публіки, яка складалася з усіх усіх станів, здійснено закладення й освячення водок [24, с. 11] та було урочисто відкрито бібліотеку в губернському Житомері.

До того часу найбільшою бібліотекою в місті була бібліотека Петра І Житомирської чоловічої гімназії, що створив на 1866 р. нараховувала 4524 твори у 9486 томів російською, польською, французькою, німецькою, литовською, грецькою та італійською мовами; 204 назви періодичних видань у 2459 томів, а також 43 атласів і 145 географічних карт [3, с. 24]. Крім того, існували бібліотека католицької духовної семінарії, а також приватні книжкові колекції відомих житомирян – дікаря Е. Галле, єпископа Веровського, а також Й. Собєнника, Е. Венжа, В. Гурського, К. Й. Комерьяцького.

Як свідчить уривок зі звіту намісницького губернатора Ю. М. Подгорній-Петровиці про стан справ у губернії за 1878 р. «Виявилось беззаперечною справою, що житомирська м. Житомир в 1865 році російської публічної бібліотеки в той час, коли в краї переживала помітний мовний, мовно-матеріальний злам...» [20, арс. 55 та.].

Після відкриття Житомирської російської публічної бібліотеки стався новий культурний осередок Поліви. Поступово покращувалася її матеріально-технічна забезпеченість, збільшувалася кількість читачів, а ній відбувалися різноманітні культурно-просвітницькі заходи.

Спорядившись на основі положень Статуту, які коротко наводять у своїй роботі «Десять лет Житомирской российской публичной библиотеки (1866–1876)» український фольклорист, етнограф, письменник та літературний критик І. М. Рудченко, роботу бібліотеки можна характеризувати так: бібліотека створюється під безпосередньою опікою генерал-губернатора; складається з російськомовних книжок; її членами є особи, які щорічно вносять не менше 5 рублів, а пожиттєвими членами-платниками – особи, які однократно пожертвували 100 рублів; завідувач бібліотекою розпорядчий комітет, що складається з 4 чл. осіб (з 1869 р. до складу комітету введено шестого представника – директора міської гімназії); бібліотека має щорічно складати збір, на яких заслуховується звіт про її роботу; звіт друкується в міській губернській відомостях; право користуватися бібліотекою має всі дорослі школярі (з 14 років), але можливість безоплатного доступу до книжок та періодичних видань надається лише членам бібліотеки; з інших осіб беруть плату за користування її послугами [24, с. 7–8].

З часу свого заснування бібліотека розміщувалася в одному з флігелів губернаторського будинку на вулиці Кайгородській [7, с. 16], а в ній, спеціально пристосоване приміщення вона переїхала приблизно через 30 років – у

1897 році. Для цього збудували двоповерхову муровану будівлю на Пушкінській вулиці [3, арк. 3].

Книжковий фонд публічної бібліотеки Житомира спочатку був небагатим і нараховував усього 2223 книги – популярні наукові книжки, художні твори російських письменників, деякі історичні твори. Кілька книжок було придбано бібліотекою за рахунок зібраних коштів, деякі – пожертвували небаблюдущі громадяни. Про це у своїй промові від 18 квітня 1866 р. з приводу відкриття бібліотеки наголосив Голова II Розпорядного Комітету п. Богатський: «Крім пожертв громадян, до бібліотеки надійшли пожертви книжками від приватних осіб, від авторів та видавців. Так, від члена Імператорської Академії Наук, дійсного статського радника Святославського надійшло три його твори, в 9 книгах; від київського повітового стралячого – 4 книги, предствінені колишнім прокурором, п. Ланге; від Ураховілля Дружаренко II Відділення Власної Його Імператорської Величності канцелярії – 3 надання, в 15-ти томах. М. І. Чертков пожертвував 28 творів, у 107 книгах; Ф. С. Куряков – 79 книг, журналів та популярні розси. Від жони передано Довідниковий Енциклопедичний Словник, в 13 книгах. Від Волинського губерняського статистичного комітету передано 1 періодичне видання з додатками до нього, усього 10 томів; від с. Бикозетова передано 2 примірники одного його твору. Незабаром будуть отримані дубльовані книжки із бібліотеки житомирської гімназії. Придбано для бібліотеки твори російських авторів та іноземних творів, перекладених російською мовою, з різних галузей знань, книг 794, книг [351» [9, с. 133].

Користувалися послугами бібліотеки 616 читачів. Читачами відвідували лише 59 осіб [21, с. 18]. Станом на 1 січня 1868 р. налічувалося 1317 книг творів у 3001 томі. З початку року у 1867 р. набикувалося 26 книг і 29 журналів [3, арк. 22–23 зв.]. Щорічно їх кількість збільшувалася. Уже в наступному, 1868 р., бібліотекою передбачувалося мати 26 періодичних видань, серед яких 17 журналів та 9 газет [10, с. 3]. У 1874 і 1875 рр. кількість становила відповідно 28 (8 газет і 20 журналів) та 34 (10 газет та 24 журнали) періодичних видань [12, с. 3–4]. До 1880 р. кількість передбачуваних періодичних видань зросла до 48 набикувань (35 журналів і 13 газет) [14, с. 4], а в 1885 р. – 50 набикувань (26 журналів і 24 газет) [15, с. 8]. У 1892 р. бібліотека отримувала 27 журналів і 20 газет (усього 47 набикувань) [18, с. 5]. У зв'язку з 1899–1903 рр. знаходимо наступні дані: 1899 р. налічувалося 53 набикування, 1900 р. – 55, 1901 р. – 45, 1902 р. – 50 і в 1903 р. – 46 [3, арк.

16]. У одному з останніх звітів Радзюрданного Комітету зазначено, що бібліотека придбувала лише 10 журналів та 9 газет [19, арс. 103–104], що свідчить про погіршення її матеріальної бази.

Серед періодичних видань найбільшим копитом у читальні користувались у 1870–80-х роках «Вестник Европы», «Отечественные записки», «Дело», «Русский Вестник», а з 1880-х років популярності набуває літературно-політичний журнал «Русская мысль», які бібліотека переправляла у 2–3 примірниках через значний попит. По одному примірникові у бібліотеці були представлені такі журнали: «Современник», «Луч», «Военный Сборник», «Морской Сборник», «Русское Слово», «Справочный Вестник», «Исторический Вестник», «Жизнь Вестник», «Странник», «Сборник иностранных романов», «Новый Журнал Иностранной Литературы», «Вестник Иностранной Литературы». На межі XIX–XX століть бібліотека, незважаючи на нестачі фінансової сили, крім вищезгаданих, переправляла ще й такі журнали: «Русская мысль», «Русское обозрение», «Русское богатство», «Русские Старина», «Родина», «Русский Архив», «Киевские Старина» та деякі інші.

Деякі періодичні видання, наприклад, «Журнал Министерства Народного Просвещения», «Киевские университетские известия», «Записки киевского общества естествоиспытателей та... Словесно Императорской Академии Наук» бібліотека отримувала на безплатній основі. Крім того, в звіті за 1892 р. зазначалося, що фонди бібліотеки містять журнали з цивільного та військового права, а також релігійну періодику – журнал «Богословский Вестник». Проте кількість звітів на них була мізерною [18, с. 5]. Щодо газет, то їхня колекція була досить ширшою: катковська, одеська, миколаївська, київська, варшавська преса надходила на межі бібліотеки, але, тісно, найбільше газет – петербурзьких [17, с. 4–6; 18, с. 5].

Щодо художньої літератури, наявної в бібліотеці, то переважала творчі російських митців слова (Л. М. Толстой, В. С. Солженицин, І. О. Гончаров, І. С. Тургенев, А. П. Чехов, Ф. М. Достоевський, М. Горький та іншіх) та російськомовні переклади творів класиків світової літератури (Е. Золя, Г. Сент-Сімон, Т. Майн-Рід, О. Дюма, Б. Гюго, Г. Бюфр), які користувались попитом серед читачів. Зокрема, у звіті бібліотеки за 1893–1895 рр. зазначалося, що в 1900, 1901, 1902 та 1903 рр. найбільше копит отримали саме на твори А. П. Чехова [3, арс. 16 зв.–17].

Ситуація з бібліотечним книжковим фондом швидко погіршувалася. Так, станом на 1 січня 1888 р. книжковий фонд бібліотеки нараховував уже

4396 книг творів у 16 890 томах. Було укладено каталог та списки всіх творів. За 1887 р. послугами бібліотеки скористувалися 24 083 особи та було надано 17 802 книги [20, ар. 34–36].

Восвітлюючи діяльність публічної бібліотеки в м. Житомирі, слід характеризувати її відвідувачів. Відповідно до звітів бібліотеки, велика статистика щодо категорій відвідувачів [2, 19–14].

Таблиця 1

Категорія і рік	1887	1888	1871	1874	1876	1880
дівчата	1629					
дівчаток	115	188	279	289	274	135
чоловіки	2900	1800	2700	2348	2554	1708
військові	1125	1282	908	1166	2432	1890
селян	9195					
шкіль	345		957	2002	1462	1898
вчителів	347	405	548	595	647	790
вчителів губернської гімназії	898					
і навчальних курсів	108	187				
і різних інших учнів	883	2180	1482			
підприємців	81					
різноманіт.	1196	2028	808	1002	487	644
всього	43	88	44	136	93	1417

Починаючи з 1880-х років, статистика велася ще й відповідно до гендерної ознаки та віростовіщення [2, 15–18].

Не можна не звернути увагу на те, що Житомирська російська публічна бібліотека та свою історію мала і періоди розквіту, і часи занепаду. Одним із таких періодів занепаду був кінець наприкінці XIX століття. Його описав в статті російського автора поети «Киевлянин» від 28 лютого 1904 р. за № 39: «Для задоволення духовних потреб середнього громадянина тут існує

Таблиця 2

Напрямок і рік	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
читальня	1200	1000	1040	1497	1707	1874	1620	1607	2070
бібліо	1000	1200	1074	2020	1271	1023	1000	1200	1000
спецбібліо	1000	1000	1700						
клуб	400	500	700						

публічна бібліотека. За останній час частіше й частіше доводиться чути нарікання на втегарадів та порушення статуту, які тут панують. При відсутності бібліо-меморандумного запозичення мови для нас більше досить років, звітів відсутні вже роки з п'ять, а останній звіт (за 1898 р.) викликає безліч запитань. Слід додати погане гасло (при можливості мали співпрацювати) освітлення, періодична зміна, безсистемну витрату сил і час та періодичних витрат, і стан прокуренню, як мало відповіло бібліотека своєю організацією [3, арс. 1].

Отже, публічна бібліотека міста Житомира має майже 150-літню історію. Нарешті вона майже повністю переорієнтована на Новому Бистарі (1979 р.) та значно розширила та покращила свої форми. У 1937 р. (рік утворення Житомирської області) бібліотека отримала статус обласної і стала інформаційно-методичним та координаційним центром з питань бібліотекознавства та бібліографії для бібліотек усіх систем і відомств області. Розпорядженням голови Житомирської обласної державної адміністрації від 22.11.2007 № 393 Житомирській обласній універсальній науковій бібліотеці було присвоєно ім'я Олександра Олександровича – нашого земляка, учасника українського національного руху, видатного громадсько-політичного діяча, вченого, поета і публіциста [23].

Список використаних джерел

1. Корольовський В. Публічна бібліотека в Житомирі (По поводу 25-летья) / Владимир Корольовский // Киевская старина. 1911. – т. 34. – с. 234–235.
2. Дело об увольнении бывшего члена о сучасности организации. 1 апреля 1868 г. – 22 июня 1868 г. Центральный державный исторический архив Украины в м. Києві (далі – ЦДІАК) Ф. 442, од. 47, 482, ч. 1, арс. 1–106.
3. Дело о Житомирской публичной библиотеке. 26 февраля 1904 г. – 6 октября 1905 г. ЦДІАК. Ф. 442, од. 857, стр. 37, арс. 1–22.
4. Дело о жалованье Волынского губернатора и о освобождении Жито-

варської публічної бібліотеки отримати та збереженою своєю владою. 20 лютого 1885 р. – 28 квітня 1886 р. ЦДІАК. Ф. 442, кв. 538, стр. 24, ар. 1–24.

5. Караїна О. М. Бібліотека на Волині в першій половині XIX ст. / О. М. Караїна *В Діяльність бібліотек по збереженню культурної спадщини і відродженню духовності народу : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції до 120-річчя Житомирської обласної наукової універсальної бібліотеки* 23–25 травня 1996 р. / відп. ред. Костриця М. Ю. – Житомир : НДФ «Поліграфіка», 1996. – С. 23–24.

6. Караїна О. М. Становлення і розвиток Житомирської публічної бібліотеки та її культурно-освітній потенціал у XIX – на початку XX ст. / О. М. Караїна *В Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Слов'ян : Інтерпрет мови. – 2008. – № 11. – С. 28–33.

7. Костриця М. Ю. Обласна наукова бібліотека: сторінки історії / М. Ю. Костриця *В Діяльність бібліотек по збереженню культурної спадщини і відродженню духовності народу : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції до 120-річчя Житомирської обласної наукової універсальної бібліотеки* 23–25 травня 1996 р. / відп. ред. Костриця М. Ю. – Житомир : НДФ «Поліграфіка», 1996. – С. 15–17.

8. Куди дивилась булава в Житомир публічна бібліотека *В Волинские губернские ведомости*, 1865. – № 12. – С. 3–4; № 13. – С. 67–68; № 14. – С. 77.

9. Открытие житомирской публичной библиотеки. Речь Волынского *В Волинские губернские ведомости*, 1866. – № 16. – С. 132–133.

10. Отчет о состоянии Житомирской Русской публичной библиотеки в 1864 году *В Волинские губернские ведомости*. № 45. – С. 3; № 46. – С. 3.

11. Отчет Распорядительного Комитета Житомирской русской публичной библиотеки за 1871/72 год *В Волинские губернские ведомости*, 1872. – № 35. – С. 3–7.

12. Отчет Распорядительного Комитета Житомирской русской публичной библиотеки за 1874/75 год *В Волинские губернские ведомости*, 1875. – № 48. – С. 3–4; № 49. – С. 3–4.

13. Отчет Распорядительного Комитета Житомирской русской публичной библиотеки. За 1878 год *В Волинские губернские ведомости*, 1879. – № 31. – С. 4.

14. Отчет Распорядительного Комитета Житомирской Русской Публичной библиотеки. За 1880 год *В Волинские губернские ведомости*, 1881. – № 21. – С. 4.

15. Отчет Распорядительного Комитета Житомирской русской публичной библиотеки. За 1885 год *В Волинские губернские ведомости*, 1886. – № 78. – С. 1–8.

16. Отчет Распорядительного Комитета Житомирской русской публичной библиотеки. За 1886 год *В Волинские губернские ведомости*, 1887. – № 48. – С. 3–5.

17. Отчет Распорядительного Комитета Житомирской русской публичной библиотеки за 1891 год *В Волинские губернские ведомости*, 1892. – № 34. – С. 5–6.

18. Отчет Распорядительного Комитета Житомирской русской губернской библиотеки за 1882 год. / Вольныйное губернское попечительство, 1883. – № 33. – С. 3.

19. Отчет Распорядительного Комитета Житомирской русской губернской библиотеки за 1883 год. ЦДІАК. Ф. 442, оп. 664, стр. 18, арс. 94–106.

20. Отчет Распорядительного Комитета в составлении Житомирской русской губернской библиотеки за 1883, 1886, 1887 года. 26 марта 1886 г. – 23 мая 1888 г. ЦДІАК. Ф. 442, оп. 339, стр. 296, арс. 1–36 (стор. 1–5+брошура, 16+брошура, 13+брошура).

21. Писоваров В. А. Сторінки імена (138 років Житомирській обласній універсальній науковій бібліотеці) / В. А. Писоваров в Діалогісті. Бібліотека на перехресті культурної спадщини і відродження духовності народу: Матеріали Всеукраїнської науково-кращинної конференції до 150-річчя Житомирської обласної наукової універсальної бібліотеки 23–25 травня 1996 р. / Відп. ред. Коляренко М. Ю. – Житомир: ББФ «Поліграфікон», 1996. – С. 17–19.

22. Радзімсько А. А. З історії публічних бібліотек України у другій половині XIX ст. – першій десятиріччї XX ст. (Зародок намірів) / А. А. Радзімсько в Історія бібліотечної справи в Україні: Матеріали наукової праці. – Київ, 1993. – Вип. 1. – С. 9–15.

23. Распорядительное правило Житомирской областной государственной библиотеки від 22.11.2000 № 36) «Про применение областной универсальной научной библиотеки Житомирской областной рада імені Олександра Олександровича [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.zhitomir-region.gov.ua/docs.php> – Заголовок з архіву. – Дата доступу: 7 лютого 2012 р.

24. Руденко Н. Десять лет Житомирской Русской губернской библиотеки (1866–1876) / Нина Руденко. – Житомир: Губернская типография. – 1876. – 25 с.

Отримано надрукувати до редакції 14.05.2014 р.

UDC:821.94:908(477.42)

Iryna Pryimak,

postgraduate student at the Verkhivsky National Library of Ukraine

Establishing and development of public libraries

in the second half of the 19th century

(Through the example of Zhytomir Russian Public Library)

The second half of the 19th century was marked by a number of positive changes in socioeconomic, political and cultural life of the Russian Empire in general and particularly in Volyn. Formation of public and community libraries system, that at that time were actively founded by officials and cultural figures, in the example of cultural development of South West region. At that particular time the largest public libraries were opened in the cities of Ukraine, such as Kamianets-Podilskyi, Kyiv,

Zhytomyr, Kharkiv, Kherson, Chernihiv». The issue of establishment and development of public libraries system in South West region in the mid and late 19th century remains underinvestigated in the relevant literature. This article attempts to study and present to a wide audience raised questions to demonstrate the process of the establishment of the libraries during this period using Zhytomyr Russian Public Library as an example. In the course of research it was discovered, that public library in Zhytomyr became an important cultural center of Volyn after its opening. Gradually its material support improved, number of readers increased, different cultural and educational activities were carried out there. Annals of scientific inquiry expand knowledge on the history of librarianship, vividly depict this process and widely illustrate it with archival materials.

Keywords: Zhytomyr Russian Public Library, cultural revival, book fund, readers.

УДК 023.54:908(477.42)

Ірина Приймак,
аспірантка НБУВ

Становлення та розвиток публічних бібліотек на території південно-західної України (на прикладі Житомирської російської публічної бібліотеки)

Друга половина XIX століття розпочала епоху повномасштабних змін соціально-економічної, політичної та культурної життя Російської імперії в цілому й України в частині. Прикладом культурного розвитку Кіровоградського краю є створення мережі публічних та громадських бібліотек, які в той час активно виконували представницькі функції та діяли як центри. Найбільше в цей період створювалися саме великі публічні бібліотеки в таких містах, як Ужгород, Київ, Катеринослав, Одеса, Житомир, Харків, Херсон, Чернігів. В науковій літературі недостатньо вивченим залишається питання про створення та розвиток мережі публічних бібліотек Кіровоградського краю в середині та другій половині XIX в. В статті зроблена спроба вивчити та представити широкому громадському зацікавленості поставлений запит, на прикладі Житомирської російської публічної бібліотеки продемонструвати процес становлення бібліотеки в цей період. В ході роботи над викладанням було встановлено, що після створення публічної бібліотеки в м. Житомир, вона стала важким культурним центром Волині. Поступово зростає об'єм інформаційно-тематичного обслуговування, збільшується кількість читачів, а об'єкти проводяться культурно-освітні заходи. Результати наукового дослідження розкривають зв'язки в області історії бібліотечної справи, наочно представляють цей процес, широко его ілюструють архівними матеріалами.

Ключові слова: Житомирська російська публічна бібліотека, культурне відродження, книжковий фонд, читачі.